

Pomoč programa Sibelius¹ pri digitalnem opismenjevanju

Povzetek

Pogosto v google vtipkam kakšno floskulo, pa se moja hudomušna radovednost kaj hitro zresni, saj rezultati iskanja dobesedno prerešujejo center predvidene tarče. Glasbeniki, še posebej instrumentalisti, smo pregovorno konservativni, saj se že iz rane mladosti ukvarjamo s temeljnimi znanji in veščinami znova in znova, vsak dan od vsega začetka. Na splošno lahko torej zatrdimo, da vseživljenjsko učenje ni za nas nič novega. Pa vendar se mnogi pedagogi še vedno zdrznejo pred nenehnimi izzivi, bodisi ko ravnatelj od njih terjajo digitalno pismenost, bodisi ko jih učenci »off the record« seveda pobarajo, kako bi v nekem računalniškem programu postorili to ali ono. Zaradi interdisciplinarnosti se tako učenje računalniških znanj ne more več omejevati zgolj na predmet računalništva. Informatika v najširšem pomenu postaja vedno bolj vključena v ves šolski predmetnik, predvsem zaradi vsesplošne vpetosti v vsakdanje življenje in delo učiteljev, kakor tudi izobraževanje učencev. Izgrajevanje digitalne pismenosti se pričinja v osnovnošolskem obdobju vse bolj zgodaj. Vse breme učnega procesa še vedno sloni na temeljnih učnih zmožnostih posameznega učitelja. Tako ne presenečajo različne agende, resolucije in reforme v izobraževalni sferi. V ospredje prihaja praktično znanje in učenje kritične uporabe digitalnih orodij s poudarkom na varni rabi in občutljivi zasebnosti. Gre za stalen in neustavljivi proces, ki pa ga bodo učitelji lahko podprli le, če bodo ustrezno opremljeni z digitalnimi zmožnostmi.²

Ključne besede: IKT, digitalna pismenost, digitalne zmožnosti, e-glasba, glasbena informatika, Sibelius, učni listi, i-tabla

¹ Program Sibelius je zaradi hitrosti, enostavnosti in prijaznosti do uporabnika izjemno priljubljen med glasbenimi pedagogi, učenci, skladatelji, aranžerji, notatorji in ostalimi glasbeniki, več na www.sibelius.com

Abstract

Musicians, especially instrumentalists, are known for their proverbial conservative views resulting from working on basic knowledge and skills repetitively, every day, from an early age onwards. Generally speaking, we could say that life-long learning does not represent a new concept to us. And yet many pedagogues still flinch when faced with constant challenges: whether it is headmasters requiring digital literacy of them, or students asking them "off the record" how to do this or that in a computer programme.

Teaching computer skills can therefore no longer be confined to the subject of computing. Information technology is becoming increasingly involved in all school subjects, mainly due to its widespread integration into everyday life and work of teachers, as well as education of students. Building digital literacy begins in the primary school period and the entire burden of the learning process still lies with each teacher and his or her academic abilities.

Various agendas, resolutions and reforms in the field of education therefore come as no surprise. Practical knowledge and learning how to use digital tools sensibly, with an emphasis on safety and privacy, are thus making their way into the forefront. This is a continuous and unrelenting process, which teachers can become a part of only if they are adequately equipped with computer skills.

Key words: ICT, digital literacy, digital skills, e-music, information technology in music, Sibelius, worksheets, interactive whiteboard.

² ipts.jrc.ec.europa.eu, European Commission, Digital Competence for Lifelong Learning - Institute for Prospective Technological Studies - IPTC, Main Message

Digitalna pismenost

Digitalna pismenost obsega možnost dostopanja do digitalnih medijev in IKT, jih razumeti in kritično ovrednotiti z različnih vidikov digitalnih medijskih vsebin in medijev ter z njimi učinkovito komunicirati v različnih kontekstih. Po Allanu Martinu in Janu Grudzieckem³ ločimo tri ravni digitalne pismenosti.

Digitalne zmožnosti (kompetence), ki predstavljajo vstopno raven, so opredeljene tudi v priporočilu Evropske skupnosti kot ključne kompetence (ES, 2006). Vključujejo varno in kritično uporabo IKT za zaposlovanje, izobraževanje, osebni-razvoj in sodelovanje v družbi. Ta široka opredelitev digitalnih zmožnosti določa okvir pristojnosti (tj. znanje, spretnosti in odnose) za delo, bivanje in učenje v družbi znanja.⁴

Pri opisu temeljnih zmožnosti gre seveda za več kot zgolj poznavanje recimo MS Worda ali Excela, v katerem učitelj napiše pripravo, letni delovni načrt ali izpolni mesečno realizacijo. Opisano spada med »gospodinjstva opravila« vsakega pedagoga, saj se z uspešnim vodenjem administracije pedagoški proces še ni začel. Od glasbenika se pogosto pričakuje veliko; od znatnih kognitivnih sposobnosti, gibalnih tehnik in fizičnih spretnosti, pa do izstopajoče čustvene inteligence. Glasba je namreč široko polje obravnavanja zvoka, slike in giba. Najnovejša tehnologija kar sama nagovarja k vsakodnevni rabi dandanes nujne e-pošte in brskanja po svetovnem spletu. V profesionalnem smislu pa pomeni poznavanje in obvladovanje interaktivnih vsebin na spletu, delo v spletni učilnici in zopet sem pri tabli – interaktivno tablo, uporabo e-gradiv, pa da ne pozabim "tihe agresije" facebooka in twitterja. Slednje postane obvladljivo, ko se šolski kabinet s pomočjo IKT preseli v domačo kuhinjo in poleg muzanja domače mačke nežno prede ventilator prenosnika.

³ DigEuLit: Concepts and Tools for Digital Literacy Development, 1. 6. 2011

⁴ ipts.jrc.ec.europa.eu, European Commission, Digital Competence for Lifelong Learning - Institute for Prospective Technological Studies - IPTC, Policy Brief, 1. 6. 2011

Ko podrobno pogledamo izobraževalni proces, kaj hitro ugotovimo, da je digitalna kompetenca sestavljena iz več kompetenc in predstavlja nosilni element 2. in 3. ravni digitalne pismenosti. Zajema namreč temeljna znanja, ki si jih je nekdo pridobil npr. pri urejevalniku besedil (MS Word), pa jih s pomočjo intuitivnosti uporabe programa Sibelius lahko uporabi v tekstovnem urejevalniku, npr. za vnos besedila v Sibeliusu. Tako lahko konkretno govorimo o digitalni uporabi, npr. vnos libreta, ki smo ga prekopirali nekje s spleta na želeno skladbo, ki smo jo že napisali v Sibeliusu.

Kako program Sibelius podpira digitalne zmožnosti?

Na prvi ravni, ko torej opisujemo zmožnosti, lahko s pomočjo nekega osnovnega znanja računalništva dokaj spretno poprimemo za enostavnejša opravila v Sibeliusu. Enostavno je vnašanje notnih vrednosti s pomočjo grafičnih vmesnikov, kot so orodna okna za numerične tipkovnice in za tonske višine s pomočjo virtualne klaviature ali tipk na tipkovnici.

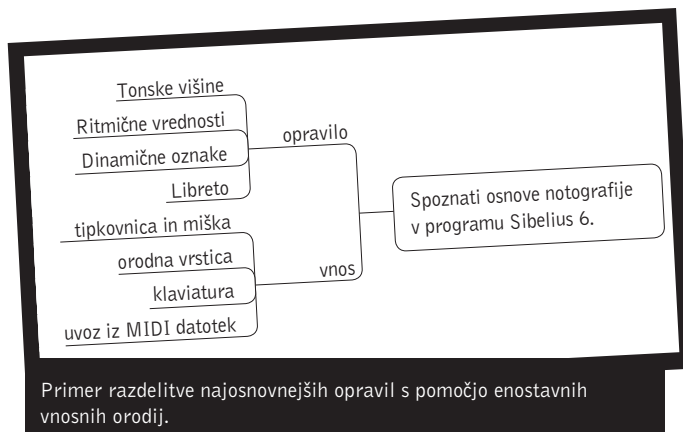
Tabela delitve temeljnih kompetenc⁵

1. Poznavanje in zmožnost kritične uporabe IKT

Glede na usmeritev Evropske komisije o preferenčni uporabi odprtokodnih in brezplačnih programov, je zagotovo za glasbenega pedagoga izjemno uporabno poznavanje dostopnih programov za izdelavo elektronskih učnih gradiv za pouk nauka o glasbi (HotPot in Audacity), brezplačnih glasbenih dato-

⁵ Martin, A. in Grudziecki, J. (2006): DigEuLit: Concepts and Tools for Digital Literacy Development. Dostopno na: <http://www.ics.heacademy.ac.uk/italics/vol5iss4/martin-grudziecki.pdf>, 1. 6. 2011

tek (midi) in notnih knjižnic (IMSLP). Gre torej za temeljna znanja in spretnosti, ki smo si jih pridobili neke drugje, pa jih s pomočjo različnih pristopov lahko uporabimo pri osnovnem notografiranju. Program Sibelius se je poleg osnovne funkcije notografiranja v nadgradnjah razvil v kompleksen sklop različnih modulov, ki učinkovito podpirajo vse ravni digitalne glasbene pismenosti.

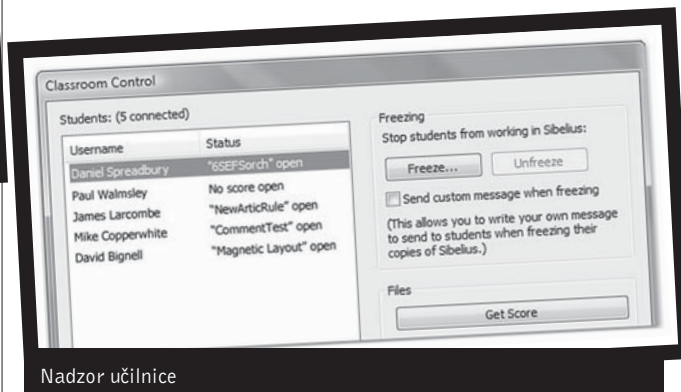

Primer razdelitve najosnovnejših opravil s pomočjo enostavnih vnosnih orodij.

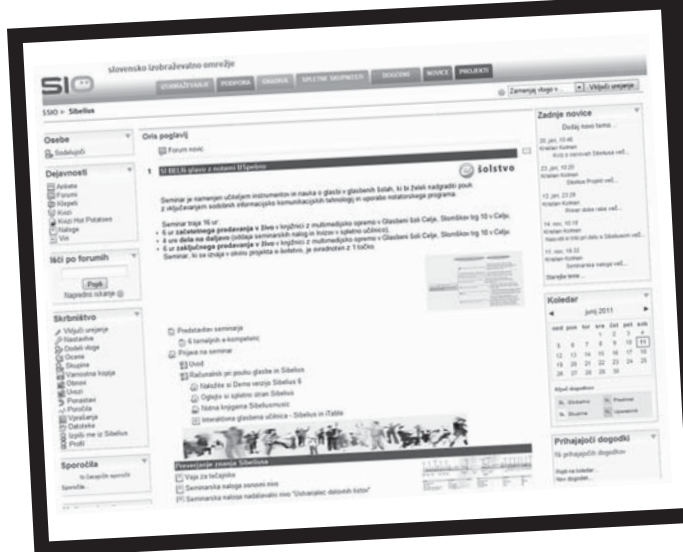
Učinkovito predstavitev pouka v virtualno učilnico omogoča Moodle⁶, ki je postal že standard za delo v spletnem učnem okolju. Ogledate si ga lahko na Slovenskem izobraževalnem omrežju⁷.

2. Zmožnost komunikacije in sodelovanja na daljavo

Spletna učilnica moodle je lahko več kot uspešen komunikator med učenci, starši, učitelji, vzgojitelji in drugimi strokovnimi delavci v VIZ. Sibeliusov zapis datotek je seveda bogatejši kot so običajne MIDI datoteke. Predvajanje napisane glasbe omogoča učencu vizualno in aurealno⁸ sledenje. Pri vizualnem pogledu na notno gradivo namreč učenec zelo dolgo izvaja bolj ali manj uspešno prevajanje v grafičnem smislu. Tonski priklic (ang. Aural recall) glasbeniku ali učencu glasbe sproža primerjavo, ki je vezana na njegov posluš in mu je bolj domača. Pri takšnem načinu predstavitve tako prihaja do t.i. dvokanal-

Nadzor učilnice

Primer, kako lahko v moodlu uspešno postavimo Sibeliusove datoteke, lahko pa tudi vgradimo njegov bralnik Scorch.

nega pomnjenja, saj se grafično prevajanje podpre s tonsko primerjavo.

Razvijalci programske opreme pri Sibeliusu so poskrbeli, da je v mrežni različici dodan modul za nadzor učilnice (Classroom control). Prednost tega pred različnimi programi za nadzor namizij je v dejstvu, da se pri vklopu nadzora učilnice ne zapuša programsko okolje Sibeliusa. Učitelj lahko preko preprostega grafičnega vmesnika pošilja učencem naloge, vmes pregleduje napredovanje opravila, piše učencem komentarje in opozorila,

8 Aurelano ali slušno okolje je zvočni prostor, ki poslušalcu omogoča slušni priklic (angl. Aural recall) npr. posameznega glasbenega motiva in ima ključno vlogo pri izgradnji posluha.

6 Moodle (angl. kratica za Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment) je prosto dostopno odprtokodno spletno učno okolje (angl. CMS - Course Management Systems), ki podpira e-izobraževanje in omogoča upravljanje s tečaji, predmeti, anketami itd.

7 <http://skupnost.sio.si/>, 1. 6. 2011

jim zamrzne pogled in v vsakem trenutku pridobi na svoj računalnik trenutni izdelek učenca. S pomočjo pregledovalnika verzij pa celo opravi primerjavo med svojo predlogo in učenčevim izdelkom, kar je še posebej uporabno, saj nalog ni treba tiskati in jih shranjevati v .pdf formate. Preprosto se shranijo v skupni mapi, ki je lahko tudi poročilo o napreku učenca.

3. Zmožnost iskanja, zbiranja, obdelovanja, vrednotenja (kritične presoje) podatkov, informacij in konceptov

Pomembna prednost zapisovanja v notnih formatih, kot je Sibeliusov, je v možnosti, da se vselej lahko dodajajo popravki, redakcije in nenehne izboljšave, ki so posledica izdelave primerov dobre prakse. Izdelana elektronska učna gradiva v Si-

Primer predavanja s predstavitvijo obratov D5, kjer grafično predstavitev s pomočjo predvajalnika tudi zvočno predvajamo.

beliusu lahko učitelj ustrezno ovrednoti in umesti v svoje letne delovne načrte nauka o glasbi in individualne mesečne učne načrte pri pouku instrumentov. Pomembna novost v Sibeliusu je izdelava v modulu verzij, kjer lahko učitelj fazno predstavi nek postopek.

Učitelji lahko že izdelana elektronska gradiva poiščejo, predstavijo in jih samostojno pregledujejo, si jih izmenjujejo s kolegi in jih primerno vrednotijo glede na učni proces.

4. Varna raba in upoštevanje pravnih in etičnih načel uporabe ter objave informacij

Dosledno upoštevanje pravnih in etičnih načel uporabe in objave e-gradiv po standardih netetike se najpogosteje pojmuje z uveljavljanjem avtorskega prava in etičnimi načeli uporabe skladb v javni domeni. Dokler predstavljamo določena teoretična izhodišča, npr. lestvice, akorde in kadence, se zagotovo ne bo nihče obregnil v naš zapis. Prepisovanje ljudskih pesmic in napevov prav tako ne sme sprožiti nikogaršnje želje po avtor-

izaciji, kar pa se kaj hitro spremeni, ko želimo prepisati skladbo nekega skladatelja. Pred samim zapisovanjem se moramo prepričati, da je skladba v javni domeni, torej da predstavlja nekakšno javno dobro. Zavedati se moramo namreč, da avtorsko pravo ugasne šele 50 let po skladateljevi smrti, v nekaterih državah pa celo po 70 letih. V Sloveniji ureja avtorske pravice Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP). Ta zakon ureja: pravico avtorjev na njihovih delih s področja književnosti, znanosti in umetnosti (avtorska pravica); pravice izvajalcev, proizvajalcev fonogramov, filmskih producentov, radijskih ali televizijskih (RTV) organizacij, založnikov in izdelovalcev podatkovnih baz (sorodne pravice); individualno in kolektivno upravljanje in uveljavljanje avtorske in sorodnih pravic.

Zelo pogosto smo tudi precej naivni pri varni rabi interneta. Ko namreč neka informacija ali izdelek »uide« na svetovni splet,

tam za vedno tudi ostane. V učnem procesu se zato vse bolj uporabljajo zaprti sistemi, ki zahtevajo avtentikacijo⁹. Zato je še posebej uporaben moodle, ki natančno opredeljuje vloge posameznih udeležencev in s tem tudi njihove uporabniške pravice. Sibeliusov modul nadzor učilnice deluje samo znotraj mreže po sistemu intraneta. Če je torej računalniška mreža ustrezno zaščitena, praktično ni možnosti, da bi izdelki učencev brez vednosti učitelja zapustili varno okolje učiteljevega nadzora.

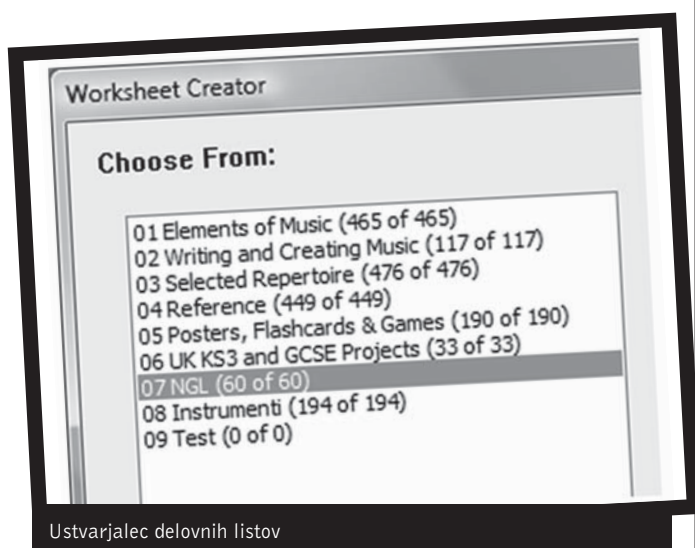
Posebno mesto pa zahteva obravnava piratstva. Mnogi zmogljivi programi, v katere je bilo vloženega veliko znanja in razvojnega kapitala, so plačljivi. V to skupino spada tudi Sibelius. V zadnji različici so razvijalci temeljito poostrili varnost in licenciranje izdelkov. Pa vendar so akademskim verzijam dopustili možnost, da je licenca enega programa lahko naložena na dveh računalnikih, ki pa ne more biti hkrati delujoča na obeh. Tako se učitelj odjavi s službenega računalnika v kabinetu in se z isto licenco prijavi na prenosniku. Ne smemo pozabiti, da ima razvoj tudi svojo ceno.

⁹ Avtentikacija je postopek potrditve verodostojnosti, ki se običajno izvede zaradi varnostnih zahtev na določeni spletni strani.

5. Izdelava, ustvarjanje, posodabljanje, objava izdelkov (gradiv)

Ko sem primerjal različne programe za notografijo, sem bil vselej navdušen nad pedagoškim občutkom razvijalcev Sibeliusa. Poleg spletne strani, ki je že nekaj let nazaj vsebovala kratke inštruktivne filme za posamezna opravila, me je posebej pritegnil njihov koncept izobraževanja s pomočjo kratkih delavnic, imenovan Sibelius Project. Imenovana zmožnost izdelave, ustvarjanja, posodabljanja in objavljanja gradiv me je vedno znova prepričala, saj je vsebovala vse ključne parametre e-učenja.

Zagotovo se večina pedagogov najprej sooči s temeljno dilemo, koliko časa bodo potrebovali za izdelavo nekega izdelka. Izdelava lastnega gradiva za pouk je morda res od začetka zamudnejša, vendar pa program vsebuje veliko gradnikov za poenostavitev postopkov izdelave. Pri času pa se običajno prihrani kasneje, saj je iz obstoječega e-gradiva mogoče ustvariti različ-

ne izpeljave, v razmeroma zelo kratkem času. Da je program Sibelius resnično pisan na kožo glasbenim pedagogom, zopet potrjuje izjemno uporaben modul Ustvarjalec delovnih listov. Gre za zanimiv pristop organiziranja in sistematizacije učnega gradiva, napisanega v Sibeliusu. Učitelj si v preprostem vmesniku Ustvarjalca zlahka ustvari lastno bazo gradiv po kategorijah in lastne delovne liste za instrumentalni pouk in NGL. Posodobitve in priredbe obstoječih gradiv so sistematično opisane in ustrezno ovrednotene v pogovornem vmesniku Izdelovalca delovnih listov, kar lahko bistveno poenostavi uporabo učnih listov pri že izvedenem pouku.

V zadnji različici so šli snovalci še korak dlje in uporabnikom ponudili tudi možnost izdelave delovnih listov, ki vsebujejo bodisi fiksna, bodisi naključna vprašanja. Z nekaj kliki lahko učitelj izdela vsakemu učencu svojo nalogo, ne glede na velikost razreda.

6. Zmožnost načrtovanja, izvedbe, evalvacije pouka (učenja in poučevanja) z uporabo IKT

Program Sibelius omogoča tudi zelo enostavne postopke za izdelavo transpozicij, menjav ključa, dodajanja klavirskih spremljav in celo možnost samodejnega aranžiranja s pomočjo modula Aranžer. Gradivo, zapisano v Sibeliusovem formatu, lahko učitelji transponirajo, aranžirajo, transkribirajo in kopirajo le z nekaj kliki miške in z intuitivno rabo bližnjic. Posebej uspešno se izkaže tudi medpredmetno povezovanje med instrumentalnim poukom in NGL. Enostavna uporaba vtičnikov znatno pospeši postopke vnosa in zmanjša možnost zapisovanja napak. V prejšnji številki sem podrobneje predstavil možnosti uporabe vtičnikov OCR in OMR za zajem notnega in zvočnega gradiva in vtičnikov za izdelavo, preoblikovanje ter preverjanje gradiva v Sibeliusu 6.

Posebej zanimiva je izvedba pouka s pomočjo i-table. Sibelius vsebuje različne grafične vmesnike za vnos, nadzor in izvedbo posameznega dejanja. Kot predavatelj na tečajih sem opazil veliko navdušenje učiteljev pri projekciji Sibeliusa na i-tablo. Posebej so bili presenečeni nad preprostostjo opravljanja s pomočjo elektronskega pisala, ki učinkovito nadomešča miškin kazalec in zmožnostjo takojšnjega zvočnega predvajanja. Prava popestritev pa je vedno sledila, ko sem poleg najobičajnejših orodnih oken, kot so numerična tipkovnica, navigator in predvajalnik, pokazal še mešalnik zvoka, klaviaturo, kitarsko ubiralko in video urejevalnik. Slednji je pravcat dragulj programa, saj s pomočjo klaviature in dobršne mere kreativnosti priključimo čas nemega filma in poustvarimo zvočno kuliso, bodisi z izseki znane glasbe ali pa napišemo popolnoma svojo avtorsko z dodajanjem različnih glasbenih efektov. Pomislite, kakšno uvodno motivacijo bi lahko pomenila kratka, morda enominutna video predstavitev s podpisano glasbo, ki bi ji sledilo recimo predavanje o kadencah in modulacijah.

Uresničevanje učnih ciljev je z uporabo Sibeliusovih gradiv zaradi možnosti sistematičnega načrtovanja učnih ur in učnih sklopov mnogo enostavnejše. Kritično vrednotenje same izvedbe pouka z uporabo Sibeliusa pa pogosto narekuje zanimive primere dobre prakse, ki si jih učitelji lahko z uporabo IKT enostavno izmenjujejo.

Ko pride gora k Mohamedu ali zakaj glasbenik potrebuje računalnik

Se še spomnite tiste sivozelene 'električne' zvočne table, ko je učenec v eno roko prijel ožičen kontakt, s prstom druge roke pa vlekel ali poskakoval med prostori okrušenih in mnogokrat premalo obrisanih prostorov notnega črtovja? Zvočni generator je ustvarjal presunljiv ton, ki me danes spominja, dovolite

da uporabim kulinarčno metaforo, na pregrešno zapeljiv hamburger. Naj mi oprostijo vse multinacionalne prehrabne verige, ko si pogosto skušam po prijetni paši za oči na reklami v naglici potešiti kruleče drobovje, ki se mi najraje oglasi med drugim stavkom koncerta ali med čutno kantileno, posebej če se izvaja v presunljivem pianissimu. Ko se z mislimi vrnem v svet zvokov, se iz otroštva spominjam tudi fascinantnega zvoka različnih električnih orgel in prototipov prihajajoče tehnologije sintetizatorjev zvoka. Efekt *deja vu* je oplazi tudi tiste spomine z začetka osemdesetih, ko je sosedov Joško že imel pogrošno mamljiv Commodore in vse tiste fine igrice, s Tertsom na čelu, jaz pa sem neuspešno žical starega za 'Atarija'. Pa vendar je vsa tehnologija izpred tridesetih postala nešteto krat reciklirana plastika, ki je narekovala, da lahko danes preverimo mulca po mobiju, ki smo mu ga kupili v akciji za nekaj evrov. Dragi bralci, poizkusite najstniku, ki vsak večer piše disertacijo na facebooku, pojasniti, kako se je vse skupaj začelo. Sam sem doživel medgeneracijski kratek stik, po katerem so mi še nekajkrat počile varovalke. Generacija, ki jo poučujemo, se je z računalniško tehnologijo že rodila, njihova časovna premica se prične z Windowsi, saj njihovo časovno stikalo deluje kot malček, ko si pokrije oči in se zadere »Ni me!« Kje smo pa mi?

Delavnica

Delavnica obravnava izdelavo baze učnih listov po kategorijah za pouk nauka o glasbi, izdelavo lastnih učnih listov in možnosti uporabe različnih tipov učnih listov. Ogledali si boste postopke za izdelavo učnega lista za učenca in lista z odgovori. Predstavljena pa bo tudi novost v Sibeliusu 6, izdelava in preverjanje znanja z naključnimi vprašanji.

1. Urejanje ustvarjalca delovnih listov

1. V menijski vrstici kliknite **File** in odprite menu **Edit Worksheets ...** V pogovornem oknu **Edit Worksheets** kliknite gumb **Add**. Prikaže se pogovorno okno **New category**.

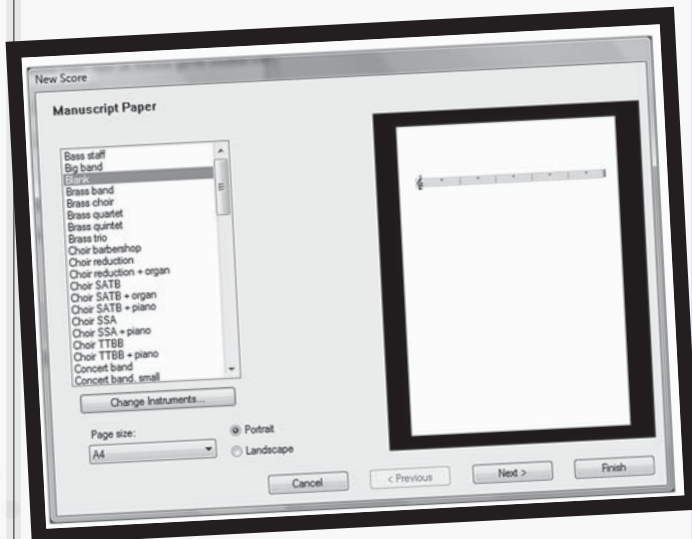

ry name., v katerega vpišite **07 NGL** (prvih šest kategorij je že privzeto postavljenih).

2. Kliknite na novo kategorijo **07 NGL** in dodajte podkategorijo s klikom na gumb **Add**. Ko se prikaže pogovorno okno **New category name**., vanj vpišite **01 Predavanje**. Z gumbom **Back** se vrnite v glavno kategorijo **07 NGL**.
3. Kliknite na kategorijo **07 NGL** (če že ni izbrana) in dodajte podkategorijo s klikom na gumb **Add**. Ko se prikaže pogovorno okno **New category name**., vanj vpišite **02 Vaje**. Z gumbom **Back** se vrnite v glavno kategorijo **07 NGL**.
4. V kategoriji **07 NGL** dodajte še podkategoriji **03 Preizkusi** in **04 Diktati**. Z gumbom **Back** se vrnite v glavno kategorijo **07 NGL**.

2. Ustvarjanje delovnega lista iz nič

1. Izberite **File > New** ali kliknite gumb orodne vrstice. Pojavi se nov zapis.
2. Za papir izberite **Blank manuscript paper** in kliknite **Change Instruments**. V pogovornem oknu, ki se pojavi, potrdite skupne instrumente **Common Instruments** izbrane s seznama **Choose**.
3. S seznama razpoložljivih instrumentov izberite **Others family** in **Unnamed (treble staff)**.
4. Kliknite **Add to Score** in nato potrdite z **OK**. Zaključite s **Finish**, da zaprete pogovorno okno in ustvarite nov zapis.

3. Prilaganje delovnega lista

1. Odprite nov zapis z gumbom **Finish**.
2. Dodajte še nekaj taktov in ustvarite začetno postavitev strani: Izberite **Create > Bar > Other**. V pogovornem oknu, ki se pojavi, določite število taktov na **27** in kliknite **OK**. Kliknite kjerkoli v zapisu, da bi dodati nove takte. Kliknite **Esc**.
3. Izberite samodejne prelome taktov **Layout > Auto Breaks**.

V pogovornem oknu, ki se pojavi, preklpite na **Use auto system breaks** in izberite **Every 4 bars**. Kliknite **OK**.

- Prilagodite nastavitve številčenja taktov in pokritosti strani s takti v iste vrste v zapisu. **House Style > Engraving Rules**. Na strani za številčenje taktov **Bar Numbers**, nastavite frekvenco na **No bar numbers**. Na strani za črtovje v pogovornem oknu **Staves > Justification** nastavite **Justify staves when page is at least n% full na 100%**. Zaprite pogovorno okno pravil.
- Izberite **Layout > Document Setup**. Spremenite primerno vrednost velikosti črtovja na **6 mm**. Kliknite **OK**, da se vrnete na zapis.

4. Dodajanje besedila, urejanje pisav in sloga besedila

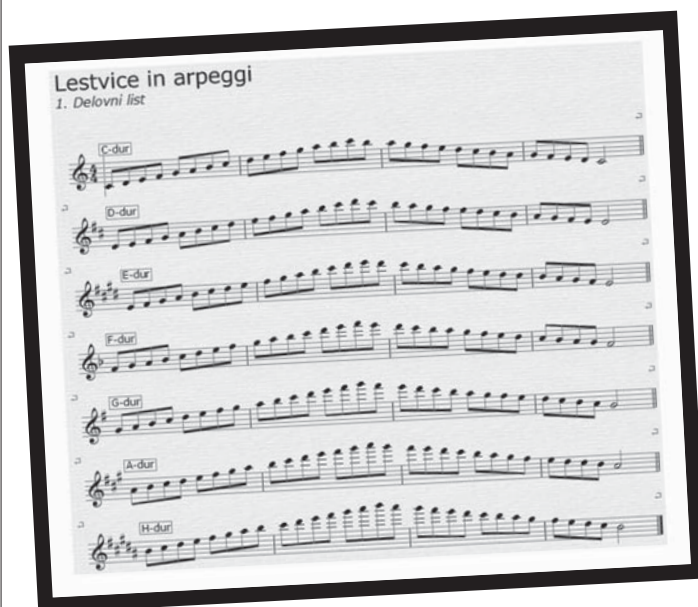
- Izberite **Create > Text > Title**. Kliknite na vrh prve strani in vtipkajte **Lestvice in arpeggi**. Kliknite dvakrat **Esc**, da zaustavite urejanje besedila in prekličite vnos.

- Izberite **Create > Text > Subtitle**. Kliknite na vrhu prve strani in vtipkajte **1. Delovni list**.
- Izberite **House Style > Edit All Fonts**. Spremenite pisave **Main Text Font** v **Verdana** z izborom iz spustnega seznama.
- Kliknite na naslov, da ga izberete. Izberite **House Style > Edit Text Styles**. Na seznamu razpoložljivih slogov besedila bi bilo treba izbrati naslov; kliknite **Edit**. Na strani horizontalna lega izberite, **Left under Align** to page in kliknite **OK**.
- Izberite podnaslov s seznama razpoložljivih stilov besedila in kliknite **Edit**. Na strani General page preklpite na ležeče/**Italic**. Na strani horizontalna lega izberite **Left under Align** to page in kliknite **OK**. Kliknite **Close**, da se vrnete na zapis.

5. Vstavljanje lestvic s pomočjo vtičnika

- Izberite **Plug-ins > Other > Scales and Arpeggios**. V pogovornem oknu, ki se pojavi, se prepričajte, da izberete **Add scales and arpeggios to current score** in kliknite **Next**.
- Izberite durove lestvice/ **Major Scales** s spustnega seznama in kliknite **Next**.
- Prepričajte se, da je **Scale Type** nastavljen na **Major** in da je možnost **Include key signature** vklopljena.
- Izberite **All except octave** na spustnem seznamu **Number of scales or arpeggios** in **Interval of start notes** na **Diatonic** na spustnem seznamu. Tako se bodo vstavile vse durove lestvice, ki se začnajo od C pa vse do C. Kliknite **Finish**.
- Označite zadnjo lestvico C major in jo izbrišite. Kliknite na posamezne okvirje imen lestvic in jih poslovenite, npr. **C major** v **C-dur**. **B major** morate posloveniti v **H-dur**.

6. Dodajanje v predloge delovnih listov

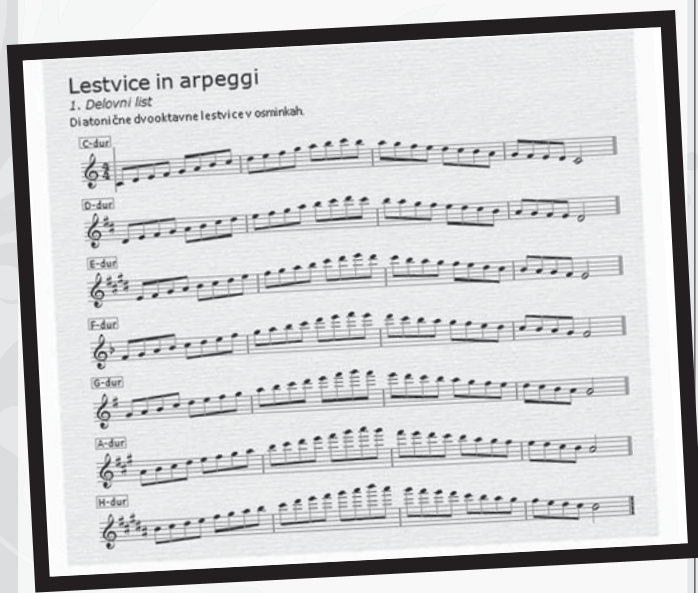
- Izberite **File > Add to Worksheet Creator**.

- Izberite **Template** izmed **Type options** in poimenujte vaš delovni list, npr. Diatonične lestvice.
- Izpolnite polje za opis za učitelje **Description (for teacher)**. **Diatonične dvooktavne durove lestvice v osminkah od C-dura do H-dura**.

7. Dodajanje v učni in vadbeni material

- Odprite ustvarjalca delovnih listov **Worksheet Creator** in označite potrditveno polje **Template**.
- Odstranite kljukico na potrditvenih poljih **Add to Worksheet > On Student Sheet > Today's date in Spaces for student name and class** ter kliknite **Next**.
- Na seznamu predlog označite predlogo z imenom **Diatonične lestvice** in potrdite s **Finish**.
- Iz plavajočega menija **Create > Text > Other Staff Text** izberite plavajoče besedilo **Plain text** za navodilo. S kurzorjem se prestavite pod podnaslov in vpišite v navodilo **Diatonične dvooktavne lestvice v osminkah**.
- Izberite **File > Add to Worksheet Creator**. Izberite **Teaching and learning materials** izmed **Type options**.

- Vnesite v polje **Cirriculum level** **NGL 5** in odstranite kljukico v potrditvenem polju **Answer sheet**. Dvokliknite na kategorijo **07 NGL** in podkategorijo **01 Predavanje** potrdite z **OK**.

8. Delovni list za učenca in odgovori

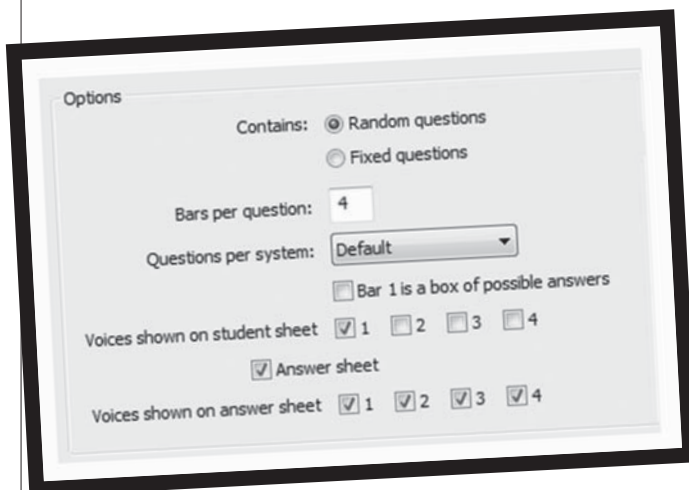
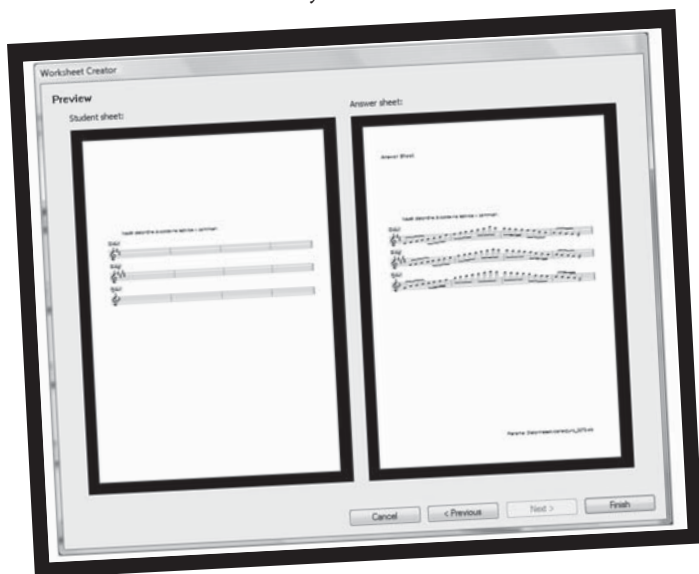
- V odprtem dokumentu spremenite navodilo v **Napiši diatonične dvooktavne lestvice v osminkah**. Prvo lestvico **C-dur** pustite za primer nedotaknjeno. Drugo lestvico, **D-dur** in ostale pa označite ter vse njihove tone iz **1. glasu** spremenite v **3. glas**. Kliknite **3. glas** na numerični tipkovnici, obarva se rumeno.
- Ponovno označite izbor od **D-dura do H-dura** in vse **pa-vze** v **1. glasu** s kombinacijo tipk **Ctrl+Shift+Alt+1** in jih skrijte s kombinacijo tipk **Ctrl+Shift+H**. Datoteko shranite na namizje z imenom **Diatonične dvooktavne lestvice od C do H dura**.

- Izberite **File > Add to Worksheet Creator**. Izberite **Teaching and learning materials** izmed **Type options**. Vnesite v polje **Cirriculum level** **NGL 5** in potrdite kljukico za **1. glas** v potrditvenem polju **Voices shown on student sheet**. V potrditvenih poljih **Voices shown on answer sheet** pa morajo biti potrjene vse kljukice, za vse štiri glasove.
- Dvokliknite na kategorijo **07 NGL** in podkategorijo **02 Vaje** potrdite z **OK**.
- Odprite ustvarjalca delovnih listov **Worksheet Creator** in označite potrditveno polje **Teaching and learning materials**. Potrdite kljukico na potrditvenih poljih **Add to Worksheet > On Student Sheet > Today's date in Spaces for student name and class**, poljih **On Answer Sheet** pa obkljukajte **Today's date in Cirriculum level** ter kliknite **Next**.
- V pogovornem oknu **Choose** kliknite **Next**, v oknu **Choose from** s seznama izberite **07 NGL > 02 Vaje > Diatonične lestvice**.

9. Delovni list za učenca z naključnimi vprašanji

1. Odprite ustvarjalca delovnih listov Worksheet Creator in označite potrditveno polje **Teaching and learning materials**.
2. Odstranite vse kljukice na potrditvenih poljih **Add to Worksheet** in kliknite **Next**.
3. V naslednjem pogovornem oknu **Choose** naj bo privzeto **Type of material** označeno **Size of Group: Any** in prav tako **How to use: Any**.
4. V spustnem seznamu pogovornega okna **Choose from** izberite **07 NGL>02 Vaje>Diatonične lestvice** in kliknite **Next**.
5. Predogled zaključite z gumbom **Finish**.
6. Na učnem listu za učitelja **Answer Sheet** izbrišite dodano ime **Answer Sheet** levo zgoraj, navodilo **Napiši diatonične dvooktavne lestvice v osminkah** in ime datoteke **File name** desno spodaj.
7. Označite z dvoklikom prvo lestvico **C-dur** in jo prestavite v 3. glas z **ALT+3** (kot ostale). Nato označite vse pavze v **1. glasu** **CTRL+ALT+SHIFT+1** in jih skrijte **CTRL+SHIFT+H**. Označite vsa imena lestvic v pravokotnikih in jih prestavite z bližnjico **ALT+1** v 1. glas. Vse dvojne črte na koncu sistemov spremenite v končaje.
8. Pripravljen dokument shranite na namizje po imenoma **Diatonične lestvice naključno**.

9. V Meniju **File>datoteka** vklopite dodajanje dokumenta v Ustvarjalca delovnih listov>**Add to Worksheet Creator**.
10. V vnosnem polju za ime dodajte **Diatonične lestvice naključno** v spodnjem vnosnem oknu **Instructions (for student)** pa vpišite **Napiši diatonične dvooktavne lestvice v osminkah** in izberite opcijo vsebine za naključna vprašanja **Options>Contains: Random questions**. Spremenite vrednost v **Bars per question** na 4 in **Question per system** na **Default**. Učni list shranite v kategorijo **07 NGL>02 Vaje** in kliknite **OK**.
11. Poiščite učni list v Ustvarjalcu **07 NGL>02 Vaje>Diatonične lestvice naključno** in v pogovornem oknu nastavite vrednost **Number of questions** na 3 in po predogledu odprite dokument.
12. Zapomnite si vrstni red lestvic (**D-E-F**) ob naslednjem odpiranju bo morda (**E-G-H**).

Pouk nauka o glasbi je za marsikaterega učenca precej zopr. Govorim iz lastnih izkušenj z učenci. Razkorak med motivacijo za pouk instrumenta in NGL pa je na žalost vse večji. Zato menim, da lahko vključevanje e-gradiv, tudi s pomočjo Sibeliusa, znatno zmanjša ali pa celo odpravi vrzel med predmetoma. Tokratno delavnico sem zato posvetil vsem tistim pedagogom in učencem nauka o glasbi, ki medsebojno trpijo, v želji, da bi se njihovi pogledi s pomočjo uporabe IKT vsaj malo zblížali.